

A globális hálózati gazdaság etikája

E hallgatói előadásjegyzet nem pótolja a tankönyv megvásárlását, annak alapos elolvasását, és az előadások rendszeres látogatását.

A globális hálózati gazdaság etikája

1. Szerződéselméletek
 2. A korporációk dilemmái a globális hálózati gazdaságban
 3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban
 4. Közföldek és az „anti-közföldek” tragédiája
 5. Új gazdasági paradigma és disztributív igazságosság
1. Szerződéselméletek

1. Szerződéselméletek

■ 1.2 Szerződéselmélet és közgazdaságtan

- ▶ A mai közgazdaságtan, Ronald Coase (1937) nyomán, a korporációt a szerződések hálózataként írja le, amelyet különféle stakeholder-csoportok alkotnak;
- ▶ Gazdasági racionalitás: Működési és piaci tranz-akciós költségek és adók csökkentése, növekvő likviditás, kockázatok szétosztása stb.;
- ▶ Politikai racionalitás: Az állami szabályozások meg-kerülése, illetve a beavatkozások minimalizálása miatt az állam feladata elsősorban a tulajdonjog és a szerződések védelmére korlátozódik.

1. Szerződéselméletek

➔ A piaci koordinációval és az állami szabályozással szemben a szerződéses koordináció hatékonyabb:

a homo contractor lép a *homo oeconomicus* helyébe (Oliver E. Williamson, *The Economic Institutions of Capitalism*, 1985)

1. Szerződéselméletek

1.3 Szerződéselmélet a jogelméletben

- Grant Gilmore, *The Death of Contract* (1974) Az állami szabályozás elsődlegességét hirdető elméletek

- *The Fall and Rise of Freedom of Contract*, Ed. by F. H. Buckley (1999) Minimális állam, maximális gazdasági szabadság koncepciója, neo-liberális trend, Law and Economics hatása

1. Szerződéselméletek

◆ 1.4 A szerződés politikai, gazdasági és morális igazolása

A szerződés szabad és önértéküket követő, (politikai, morális és gazdasági autonómiával rendelkező) individuumok között jön létre, akik önértéküket követve valósítják meg a források optimális allokációját. Tehát az önérték társadalmi jót genererál, ha a következő feltételek teljesülnek ➔

1. Szerződéselméletek

- ▶ Az egyenlő szabadság elve;
- ▶ Méltányosság;
- ▶ Társadalmi hasznosság;
- ▶ Szimmetrikus információk;
- ▶ A szándékok transzparenciája;
- ▶ Egyenlő alkupozíció;
- ▶ Felelősség: korrekció lehetősége a teljesítés függvényében;
- ▶ Fórum a jogviták rendezésére.

2. A korporációk dilemmái a globális hálózati gazdaságban

◆ 2.1 A korporációk szervezeti átalakulása

- ▶ A korporációk hálózati szervezeti formát öltenek, amelyet különféle stakeholder-csoportok alkotnak;
- ▶ Ezek a nyitott, rugalmas és változékony hálózatok a korporáció szempontjából a működésüket érintő alapvető szervezeti, jogi, gazdasági kihívásokat jelentenek;
- ▶ A korporációk ezért szerződésekkel igyekeznek magukhoz kötni ezeket a különféle stakeholder-csoportokat;
- ▶ A szerződések egyik legfontosabb feladata az, hogy a különféle stakeholder-csoportok érdek-konfliktusai között egyensúlyt teremtsen.

2. A korporációk dilemmái a globális hálózati gazdaságban

◆ 2.2 Szolgáltatások és termékek

- ▶ A tudás-alapú termékek és szolgáltatások elterjedésével párhuzamosan növekszenek a személyes fogyasztói/felhasználói igények;
- ▶ A jelek digitalizálása következtében egyfelől a termékek és szolgáltatások elveszítik materia-litásukat, másfelől az lehetővé teszi a platfor-mok, eszközök és alkalmazások technológiai konvergenciáját;

2. A korporációk dilemmái a globális hálózati gazdaságban

- ▶ A jelek digitalizálása nagy szabadságot ad mindenki számára az eredeti kommunikációs és információs tartalmak megváltoztatásához, javításához, terjesztéséhez, cseréjéhez, eltulajdonításához, „fordított tervezéséhez” stb.;
- ▶ Ezért a korporációk jogi, kontraktuális és technikai eszközök kombinációját alkalmazzák tulajdonosi jogainak érvényesítéséhez.

2. A korporációk dilemmái a globális hálózati gazdaságban

◆ 2.3 A hálózati gazdaság dilemmái

- ▶ Biztosíthatóak-e a korporációk jogai a felhasználók és a fogyasztók jogainak megsértése nélkül?
- ▶ A profit és a kapitalizáció növelésének logikáját követve a korporációk magán- és közjavak feletti jogosítványok megszerzésére, kisajátítására törekcszenek; (U.S. West, Inc. vs. FCC; Amazon, Inc.; MS's *White Paper* on .NET My Services; eBay; Digitális Jogtár)

2. A korporációk dilemmái a globális hálózati gazdaságban

- ▶ A korporációk jogi igényei gyakran illegitímek, meg-alapozatlanok, vagy vitathatóak; (Személyes ada-tok kereskedelme; Az elektronikus könyvek olva-sásának szabályai;

Platform-függőség)

- ▶ Ezért a különféle stakeholder-csoportok között létrejött szerződések éppen azon politikai, gazdasági és morális értékek ellen hatnak, mint például a szabadság, a bizalom, a méltányosság, a biztonság, a felelősség a megbízhatóság, stb., amelyek a globális hálózati gazdaság fejlődésének legfontosabb feltételei.

2. A korporációk dilemmái a globális hálózati gazdaságban

- ▶ *Következmény:* opportunisztikus viselkedés, economic rent seeking terjedése a gazdaságban
- ▶ A hálózati gazdaság szerződésai nem felelnek meg azoknak az alapelveknek, amelyeket a szerződésalapú politikai és morálfilozófia, a Law and Economics közgazdaszai szerződéssel kapcsolatban támasztanak → jóléti veszteséget okoz, méltánytalan, nem hatékony, jogok és köteleességek egyenlőtlen disztribúciója, árdiszkrimináció, információs aszimmetria, egyenlőtlen alkupozíció, fórum hiánya stb.)

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

📖 „A kereskedelem, csakúgy mint a kormányzat, jobban boldogul egy jobban szabályozott világban. A tulajdon biztonságosabb, az adatok könnyebben ellenőrizhetőek és a széthullásnak ki-sebb a kockázata. A jövő e két hatalom közötti paktum lesz. (Lawrence Lessig)

📖 „A kutatócsoport azt javasolja, hogy az információs társadalom hajnalát a fogyasztók és a politikusok ne a fogyasztók fenyegetéseként, hanem a fogyasztói bizalom növelésének és a fogyasztó védelmének eszközeként fogják fel.” (PwC, 2000.)

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

◆ 3.1 A korporációk szerződés útján biztosított különjogai (private ordering, private legislation)

- ▶ Szerződés (Adhéziós, blanketta vagy diktált szerződések, „Take-it or Leave-it ” Contract);
- ▶ „Shrinkwrap” és „Clickwrap” szerződések;
- ▶ Felhasználói engedélyek (EULA): szoftver, CD, DVD, e-könyv;
- ▶ Diktált szerződések „biztonsági tapaszon” keresztül;
- ▶ Letiltás figyelmeztetés („Takedown Letter”).

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

◆ 3.2 Törvények, törvénytervezetek és kormányzati dokumentumok korporatív érdekek szolgálatában

- ▶ Information Infrastructure Task Force, Intellectual Property and the National Information Infrastructure: the Report of the Working Group on Intellectual Property Rights (1995);
- ▶ EU Green Paper on Intellectual Property Rights in the Information Society (COM(95) 382).
- ▶ Communication Decency Act (1996);
- ▶ WIPO Copyright Treaty (1996);

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

- ▶ EU Legal Protection of Databases (1996);
- ▶ US Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases to Be Considered by the Diplomatic Conference (1997);
- ▶ WIPO Performances and Phonograms Treaty (1997);

- ▶ Uniform Computer Information Transactions Act (UCITA) (UCC 2B) (1998)
- ▶ Digital Millennium Copyright Act (2000).
- ▶ Consumer Broadband and Digital Television Promotion Act (Holling's Bill) (2002)

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

◆ 3.3. Technikai-jogi eszközök alkalmazása korporatív érdekek szolgálatában

- ▶ Földrajzilag szegmentált internet: Különböző felhasználói jogok delegálása önkényesen szegmentált piacon a rádiófrekvencia-felosztás analógiájára (Canadian Broadcasting Corporation vs. iCrave TV; LICRA et l'UEJF vs. Yahoo! Inc.); Ld. Coase, *The Federal Communications Commission* (1959)

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

- ▶ Platform- és eszközfüggő termékek, szolgáltatások és alkalmazások;
- ▶ Az interoperabilitás technikai-jogi korlátozása (Sun-Microsoft vita a Java tulajdonjogáról);
- ▶ Az interoperabilitást biztosító alkalmazások, algoritmusok készítésének kriminalizálása (CSS és DeCSS, Johansen);
- ▶ Mandatory Digital Right Management System (Cél: „Rendes gazdák védelme ellenséges alkalmazásokkal szemben. Megbízható alkalmazások védelme ellenséges gazdakörnyezetben.”)

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

- ▶ Személyes internethasználat monitorozása;
- ▶ Másolásvédelmi technológiák;
- ▶ A „deep linking” tilalma;
- ▶ „Logic bomb” ; (Microsoft XP)
- ▶ Palladium architektúra;
- ▶ Trusted Platform Computing Alliance (TPCA).

3. Korporatív jogok és magánkötelezettségek a globális hálózati gazdaságban

Különböző jogcímek adományozása együtt jár a szabadság korlátozásával.

4. Közföldek és „anti-közföldek” tragédiája

- Tulajdonjog: használat, menedzselés, *kizárás*, átruházás joga

tapintható ↔ nem tapintható javak

- A szimbolikus javak megszerzése, a tudás és az információ monopolizálása tűnik a gazdasági hatalom legfontosabb forrásának a globális hálózati gazdaságban

4. Közföldek és „anti-közföldek” tragédiája

- “[e]xcept in the rarest case, we should treat intellectual property and physical property identically in the law.” (F. H. Easterbrook, *Intellectual Property is Still Property*, 1990)

- Egy nyílt és demokratikus társadalomban a tudás és az információ szabad disztribúciója meghívás társadalmi részvételre. (Lawrence Lessig, *Free Culture*, 2004)

5. Új gazdasági paradigma és disztributív igazságosság

- ▶ A szükség elvére épülő hagyományos közgazdaságtani paradigma nem alkalmazható a hálózati gazdaság legfontosabb termékének, a tudásnak és az információnak a létrehozására, cseréjére és használatára;
- ▶ A korporatív jogtulajdonosok számára az információs és kommunikációs tartalmak ellenőrzése felett biztosított jogok gyengítik a hálózati társadalomnak a technológia és a kommunikáció szinergiájából eredő gazdasági, kulturális és tudományos lehetőségeit;
- ▶ Mert minél szabadabban hozzáférhető a tudás, annál gyorsabban növekszik és annál nagyobb hasznot generál mindenki számára.